

Bij biodiversiteit gaat de gedachte in eerste instantie uit naar natuurgebieden. Maar hoe is het gesteld met de biodiversiteit van het Nederlandse boerenland, wat ruim tweederde van ons land beslaat. Wat hebben de productiefste landerijen van Europa nog aan vogels te bieden?

Tekst Romke Kleefstra

Beeld wikipedia.com/Sylvian Haye

De leegloop van het boerenland

De afgelopen dertig jaar is het aantal migrerende goudplevieren gehalveerd van 400.000 naar 200.000 exemplaren.

Bij vogels van het boerenland denken we in eerste instantie aan weidevogels in het voorjaar en aan ganzen en smienten in de winter. Voor tal van deze soorten is ons boerenland in internationaal opzicht van groot belang. Dat geldt zeker voor enkele steltlopers die tijdens hun trek in hoge mate hiervan afhankelijk zijn. Dat weidevogels, overwegend broedende steltlopers, steeds schaarser worden en op veel plekken reeds geschiedenis zijn, behoeft geen nadere toelichting. Maar ondertussen zien we ook steeds minder trekkende steltlopers in het Nederlandse boerenland. Goudplevier, kievit, regenwulp en kemphaan, we teller er steeds minder van.

STELTLOPERTELLINGEN

Eens in de vijf jaar worden in Europa onder auspiciën van de internationale Wader Study Group tellingen van goudplevieren georganiseerd in het najaar. In ons land organiseert SOVON Vogelonderzoek Nederland deze tellingen in samenwerking met de Nederlandse Steltloper Werkgroep. Naast de goudplevier tellen we ook alle andere steltlopers. Tijdens de laatste tellingen in 2008 leverde dat rond de 200.000 goudplevieren op. Dat steekt schril af

bij de 400.000 die eind jaren zeventig werden geteld. De afname speelt zich af in het agrarische gebied waar steeds minder goudplevieren pleisteren, zelfs in provincies waar de soort van oudsher talrijk is, zoals Groningen, Friesland en Noord-Holland. Dieper de binnenlanden in komt de soort nog amper voor. De soort concentreert zich in toenemende mate in natte natuurgebieden en de kuststrook van de Waddenzee.

MEER GRAS

Bijna de helft van alle goudplevieren zat in 2008 in natte natuurgebieden in het binnenland en in het Waddengebied, terwijl dat in 1996 nog geen kwart was. De kievit vertoont eenzelfde beeld. De verschuiving van boerenland naar natte natuur hangt ongetwijfeld samen met de intensivering van het grondgebruik. Verdroging door diepte-ontwatering, mestinjectie, wisselteelt (het ene jaar gras, het andere jaar maïs), het scheuren en opnieuw inzaaien van boerenland benadeelt het aanbod aan regenwormen. Bovendien staat er tegenwoordig in het najaar meer gras op het land, waardoor oogjagers als goudplevier en kievit steeds meer moeite hebben met voedselzoeken.

Ondertussen liet de regenwulp al eerder een verschuiving van binnenland naar kust zien, terwijl recentelijk tienduizenden kemphanen hun trekbaan verlegden. Ons moderne boerenland ruilden ze in voor ouderwetser boerenland in het oosten van Europa.

Voor goudplevieren komt er nog bij dat door mildere weersomstandigheden en beëindiging van jacht noordelijker gelegen gebieden in het najaar aantrekkelijker zijn geworden, zoals agrarisch gebied in Denemarken en Zuid-Zweden.

REGENWORMEN

Het is zonneklaar dat de moderne landbouw ten koste is gegaan van ecologische waarden. Met de arbeider en de koe is een rijke flora en fauna uit ons boerenland verdwenen. De leegloop die ook doortrekkende steltlopers laten zien illustreert dit. Door het agrarische gebied met regelmaat op steltlopers te tellen leggen we deze ontwikkeling vast, maar daarmee zijn we er nog niet. Om tot een efficiënte bescherming te komen, is meer kennis over de biodiversiteit van het boerenland nodig. Regenwormen en insecten in graslanden als sleutel tot de aanwezigheid van overwinterende, doortrekkende en broedende steltlopers en hun relatie tot waterstand, grondsoort en agrarisch beheer, om maar wat te noemen. Met de biodiversiteit van het boerenland zijn we nog lang niet klaar.

Romke Kleefstra is landelijk coördinator van de binnenlandse steltloper tellingen en regiocoördinator van de watervogelmonitoring in de Waddenzee bij SOVON Vogelonderzoek Nederland.